

A REMÉLÉS - ALAKOSKODÓ, FARSANGI SZOKÁS - NOVAJON

**JELÖLÉS A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
NEMZETI JEGYZÉKÉRE**

JELÖLÉSI ADATLAP
A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉRE
TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ

FEDŐLAP

A. Az örökség-elem neve

A remélés - alakoskodó, farsangi szokás - Novajon
Maszkos, alakoskodó, farsangi szokás

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) megnevezése

A szokás hazánkban kizárólagosan Novaj község lakosságára terjed ki, beleértve annak szinte minden korosztályát. Ezek között több csoport nevezhető meg, amely részt vesz a rítus gördülékeny lebonyolításában. Ezek a következők:

- a remélés menetében részt vevők (fiatal legények, meglett férfiak, zenészek, fogathajtók)
- a remélőket fogadó lányok, asszonyok
- a menetet szervező személyek
- a maskarát elkészítő személyek
- olyan idősebb emberek, akik évtizedekkel ezelőtt vettek részt remélésen, s tanácsokkal látják el a szervezőket
- az iskola/önkormányzat dolgozói, önkéntesek, akik elkészítik a remélők által összegyűjtött tojásból és szalonnából készült vacsorát

C. A jelölt örökség-elem rövid szöveges leírása

A remélés a farsang végéhez köthető téltemető, tavaszváró, alakoskodó szokás a Heves megyei Novaj községben. Lényege, hogy egy ál-lakodalmas menet jellegzetes, maskarába öltözött, fiatal, még meg nem házasodott legényei végigjárják a falu utcáit csörömpölés, zeneszó közepette, bemennek a lányos házakhoz bekormozva az ott lakó fiatal lányokat, asszonyokat, s cserébe tojást és szalonnát kapnak, melyet összegyűjtve este megsütnek, elfogyasztanak az iskola épületében. A menetben részt vevők száma nem kötött, ám vannak állandó, nélkülözhetetlen zsánerfigurák mint például drótos tót, köszörűs, tollas zsidó, kéményseprő, melyek jelenléte nélkülözhetetlen. A koromnak alapvetően tisztító hatást tulajdonítanak: megszabadít a gonosztól, rossztól, átoktól, betegségtől, sőt, akár egy jó vagy jobb esztendő eljövételét is jósolhatja. Elnevezése is valószínűsíthetően ebből eredeztethető. Továbbélésében és mai virágzásában fontos szerepet játszott régen a helyi iskola, ma egyesületek, önfeláldozó, hozzáértő személyek. A remélők ruháinak elkészítése, a menet megszervezése, a kínáló sütemények elkészítése fontos közösségteremtő szereppel bír mind a mai napig.

D. A jelölést beküldő neve

Novaj Község Önkormányzata

E. A jelölés dátuma

2016.

Jelölés

1. Az örökség-elem azonosítása

1.a Az örökség-elem neve

A remélés - alakoskodó, farsangi szokás - Novajon

1.b Az örökség-elem egyéb elnevezése(i):

1.c Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) azonosítása

A szokás hazánkban ma csak Novajon ismert, így a szokásban résztvevők is alapvetően novaji lakosok. Régen a remélés fő magját a falun végigvonuló, lakodalmas menetet alkotó fiatal legények adták, mára ez a megszorítás fellazult, gyerekek, idősebb férfiak, sőt ritkán nők is szerepelhetnek (pl. zenekar). A remélésben szereplő fiatal legények száma kötetlen, közülük sok évről-évre szerepel a felvonuláson, de mindig vannak új alakoskodók is. Van, aki folyamatosan ugyanazon jelmezét használva vonul fel. Olyan is előfordul, hogy a szerep és öltözet generációkon keresztül öröklődik. A jelmez elkészítése egyéni feladat, ha nincs megfelelő kellék, a közösség segít. A jelmezek elkészítésében nők és férfiak egyaránt részt vesznek. A ruhaneműket (pl. tollas kabát) főként az asszonyok, a kellékeket (pl. a biciklikerekből összehegesztett köszörús kerekét) főként a férfiak készítik el. A menetben résztvevők mellett fontos szerepet tölt be a remélőket fogadó, süteményt, innivalót kínáló lányok, asszonyok csoportja, kiktől a kéregetők szalonnát és kolbászt is kapnak. A menetben való részvétel megtiszteltetés és jó kikapcsolódás. Manapság is jellemző, hogy a fő szervező tevékenység egy ember kezében van, ám Novaj Község Önkormányzata, valamint számos egyéb személy, szervezet segít. (pl. önkormányzati dolgozók, önkéntesek, faluvédők).

1.d Az örökség-elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

A már a 13. században írásos forrásokban említett község Északkelet-Magyarországnak azon a részén helyezkedik el, ahol a Bükk-hegység az Alföld végtelen határaiban olvad össze. Ennek köszönhetően gazdag vulkáni eredetű talajokban, amely egyrészt a kőfaragásnak (a novaji, szomolyai kőfaragók termékeit messze földön keresték régen) másrészt a szőlő- és gyümölcsstermesztésnek kedvez. Az Egri borvidék részeként a térség a XVIII. századtól kiváló bortermő terület, helyet adván a fehér- és főként kékszőlő fajtáknak. Ebben fontos szerepet töltöttek be azon vallon telepések, kik a törökök kiűzése után újra benépesítették a környéket, magukkal hozván a szőlő- és borkultúra hagyományait. A szőlőskertek és -ültetvények és a termékből készített bor, pálinka a vidálmak, köztük a remélés kihagyhatatlan kísérője, kelléke is. A falu fő megélhetési forrása is gyakorlatilag a mezőgazdaságnak e számos változáson átesett ágazata. Az állattenyésztés sajnos mára már a múlté, így a remélők kosarába kerülő tojás, szalonna, kolbász jórészt piaci áru. A remélés eredete nehezen magyarázható, részben azért, mert kevés írásos forrás maradt fenn korábbi, XIX. század előtti meglétéről, másrészt mára legtöbb rokon változata eltűnt, elsorvadt. A szakirodalom részben a regélésből származtatja, tehát ősi eredetre vetíti vissza, másrészt az egyházi ünnepekhez, a farsanghoz is köti. Törvényszéki iratokból kiderült, hogy a XVIII. században számos lakodalmas sereget formázó, lármázó farsangvégi szokást tiltottak a szomszédos Jászságban, és az Alföld más részein is. Ez a tiltás azonban a palóc peremvidékekre nem terjedt ki, így ezeken a területeken jobban fennmaradhatott a szokáskör. Ismeretes még XX. századi megléte a Heves megyei Egerbocson, Ostoroson, mára azonban csak Novajon lelhető fel ilyen formában. Remélés alkalmával a kormozók a falu főbb utcáit járják be, mennek be olyan helyekre, ahol tojást találnak, beleértve a faluházat is, ahol külön kisebb lánycsoport öltözik népviseletbe ezen alkalomra. Mára a „tyúkhiány” miatt a menetet alaposan meg kell szervezni, hisz, ha nincs aprójószág, akkor nincs honnan kivenni a tojást. Ez az alapos szervezettség alapvetően megkülönbözteti a mai remélést a korábbitól. A nap végén az adományokat az iskola konyhájában sütik meg, és fogyasztják el valamelyik

tanteremben; a kultúrotthonban pedig bált, úgynevezett „*cuhárét*” szerveznek az este folyamán.

1.e Az örökség-elem a szellemi kulturális örökség mely területeit képviseli

- a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
- b) előadóművészetek,
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,**
- d) a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és gyakorlatok,
- e) hagyományos kézművesség;

2.Az örökség-elem leírása

Valószínűsíthetően a „regélés” szóból származó „remélés” a farsangi ünnepkörbe illeszkedő maszkos, alakoskodó, adománygyűjtő, jósló szokást takar. Hazánk más területein is, élhetett hasonló szokás, azonban mára már legtöbb elsovadt, Novajon kisebb-nagyobb formai változtatásokkal, megszakításokkal (a világháborúk ideje alatt) továbbélt, él és formálódik mind a mai napig. Helye alapvetően a község főbb utcáira korlátozódik, jobbadon a falu főbb útvonalait kibővítve járja végig. Időpontja régebben szigorúan húshagyó kedd volt, ez áttevődött az azt megelőző szombatra, hisz hétvégén az emberek több szabadidővel rendelkeznek. Évente egyszer kerül tehát megrendezésre s gyakorlatilag az egyik legfontosabb eseményként él a faluközösség életében: kapcsolatokat teremt, épít, ápol. A menetben részt vevők (kik gyakran ismétlődnek), a remélőket fogadók illetve főként a szervezők már jóval, hónapokkal előtte készülnek rá.

A szokás hagyományos formája egy lakodalmas menet, mely magyarázható azzal, hogy hajdan a tél temetésének és a lakodalmaknak időpontja megegyezett, tehát nem véletlen, hogy a két alkalom körül hasonló szokáskör alakult ki. Ugyanakkor adományokért cserébe szokás volt a faluban menyegzők, disznóölések alkalmával lármázni, zajt csapni, kéregetni, azaz kántálni. A remélés alkalmával az alakoskodók tojás és szalonna reményében kormozzák be a falubelieket, megtisztítva így őket a rontástól, betegségtől, átoktól, sőt egy jobb év eljövételét is jósolhatják. A korom, valamint annak lemosása más szokáskörhöz hasonlatosan tisztító hatással bír, és nem utolsó sorban a tavasz kezdetét is sugallhatja. Régen a remélők főként lányos házhoz tértek be, és vették ki erőszakkal a tojást a tyúk alól, szedték le a szalonnát, kolbászt a kamrából. Ma a szokás már nem ilyen szigorú, hisz jórészt szervezett, hogy a kormozó fiatalok mely házakhoz térnek be, s ez gyakran nem attól függ, hogy lányos ház-e vagy sem, hanem sokkal inkább a tyúk és tojás megléte a menetet felépítő vezérelv. A sokszor helyi viseletbe beöltözött lányok, kiknek ruháit a helyi hagyományörzők készítik, gyakran mennek, gyűlnek olyan háznál, ahol tyúk van. Ahol még sincs tyúk, ott bolti tojást, szalonnát, kolbászt adnak. Ha a háziak a remélőket nem engedték be, képesek voltak levenni a kaput, vagy akár a kapu tetején is bemászni. Ma ez is már előre egyeztetett formában működik. Ugyanígy elmondható, hogy régen annak a háza falát, aki nem engedte be a remélőket, bekormozták, ma ezt már nem lehet megtenni. A menet gyakran látogat meg olyan portákat is, melynek gazdája a remélés szervezésében kiemelkedő szereppel bír (pl. a polgármester asszony kormozása, vendégfogadása zárja a napot; vagy a hintót önkéntesen biztosító helyi vállalkozó portájának megtisztelése is fő helyen szerepel).

A menetben szereplők száma időről, időre változott: mikor kedvezőbb körülmények voltak, akkor nagyobb, akár teljes menet haladt végig a falun, mikor nem, akkor akár hiányos, vagy csak jelképes. A menetben meghatározott korú és számú legény vehetett részt, mára ez a szabály már nem olyan szigorú: több középkorú, akár idősebb férfi (pl. zenekar tagjai) szerepelhet, de akadnak öt-hat éves legénykék is (kisbojtár), sőt, a zenészek között szükségből nő is szerepel. Hajdan a jelmezek kopott, viseletes ruhából házilag készült maskarák voltak.

Gyakorlatilag ez máig nem változott, esetleg csak kiegészült egy-két modernebb tárggyal, kellékkal, mint például a köszörűs által viselt munkavédelmi szemüveg. Az öltözetek közül sokat éveken keresztül ugyanaz a remélő visel, vagy örökít tovább.

A menetben meghatározott szerepek vannak. Élén a „*jeden pár*” áll (természetesen legények alkotják), s a gyermekáldás elé néző menyasszonynak (kinek hasa ki van tömve) egy fejjel magasabbnak kell lennie a vőlegénytől. A menyasszonyon idejét múlt fehér ruha, fején lévő párta is ügyes asszonyok alkotása, mely a művirágból készült csokorral fanyar összhangban áll. Karján a vőlegény, ki talán a menet legélethűbb figurája: rajta öltöny, ing, kalap. Egy lakodalomból, így ebből sem hiányozhat a vőfély, sőt kettő is van belőle. Aztán következnek a cigányasszonyok, emberek, rossz „*hátvival*” hátukon, melybe az adományokat gyűjtik. Arcuk bekormozva, fejükön kifordított kalap, beletűzve libatoll, rajtuk rossz ruhából készült maskara. Ők, ha fiatal lányt látnak, rögtön bekormozzák. A menet nélkülözhetetlen zsánerfigurája a drótos tót. Nélkülözhetetlen kelléke a puttony, melyben szerszámaikat hordja, s ahol gondolja, leül, s edényt foltoz. A „*tojús zsidó*” vagy tollas ember a falut végigjárva vásárolta fel hajdan a felesleges tollat, pelyhet. Maskarás alakja is ezt mutatja: kabátját vastagon borítja a toll, kezében nyársra tűzött szalonna, arcán korom. A másik komikus figura a köszörűs, akit két ember alkot: egy bekormozott, arcát eltakaró fiatal, kinek fenekére egy széket erősítenek, kezébe fogantyúval ellátott biciklikereket adnak, (régente papírmaszkot húzott az arcára, ma munkavédelmi szemüveget visel), s a másik legény, a borbély, aki tolja őt. Ha megállnak, a menet közben maga előtt tolt biciklikereket, mint köszörűt használja, s fakésével borotválja a fiatal legényeket társai segítségével. Ez a rítus a férfivé avatás jelképes cselekedeteként is felfogható. Szerepel még e mellett kéményseprő is, bár szerepe nem kiemelkedő. Elmondások szerint régente kovácsmester is haladhatott a menettel, mára ez azonban nem ismeretes. A menet végén az adománygyűjtő szekér, ma hintó halad, de volt olyan időszak, mikor ennek hiányában egy kézi kiskocsi is megfelelt a célnak. Ide gyűjtik egy nagy kosárba a tojásokat, mellé a kolbászt, szalonnát. Hajdan a bort a kocsin lévő hordóba öntötték össze, mára elterjedt a flakonos változat. A menettel haladt annak idején a rezesbanda talpalávalót szolgáltatva a lakodalomhoz, és ez gyakorlatilag máig nem változott. A menet végén haladnak a juhászbojtárok, kik ostoruk csattogtatásával jelzik, ha ideje a menetnek tovább, odébb állnia. A remélők közönsége jobbadon a falu lakossága, amely vagy aktív (fogadja a remélőket), vagy passzív (csak nézi a kormozást) szereppel bír. Emellett más tájékról is jönnek egyre gyakrabban érdeklődők. A menetet számos fotós, videós kíséri, valamint a rendezvény biztonságáról a Novaji Polgárőr Egyesület gondoskodik.

A nap végére jó pár kilogramm szalonnát és több száz tojást gyűjtenek össze a maskarások, amit az iskola konyháján sütnek meg és tálnak fel önkéntesek a remélőknek. Az estét régente kizárólag a legények számára szervezett, valamely módosabb ifjúnál megtartott ivó zárta, ahol zenész mellett ittak, mulatoztak. Ma ez lényegében annyi különbséggel igaz, hogy nem ivó, hanem az egész falu számára megrendezett bál, „*cuharé*” kerül megrendezésre a kultúrotthonban.

A menet szervezése általában régente és most is egy-két ember nevéhez köthető (Juhász Józsefné Pirooska, Bereczné Kovács Mária, Dr. Darvainé Dr. Kádár Katalin, Dobó Veronika), kik évek óta nyomon követik a remélés folyamatát. A ruhák őrzése, nyomon követése, emberek megszólítása is jórészt az ő feladatuk. A 2015-ös remélés különösképp szervezett volt, nagy hangot kapott a helyi és környékbeli médiában is a korábbiaktól eltérően, tudván azt, hogy a felterjesztés előkészítése elindult a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékbe vételére. Ennek részeként a szervezők többször is megbeszélést hívtak össze el a kultúrotthonban, valamint utána is kiértékelésre került az esemény szép számú érdeklődő előtt, sőt az önkormányzat kulturális bizottsága a megóvás érdekében létrehozott egy helyi értéktárat felelős személyekkel az élen.

3. Érvelés a nemzeti jegyzékre való felvétel mellett

A remélés szokása hazánkban csupán Novajon él ilyen formában, s gyakorlatilag a palócság farsanghoz köthető, maszkos-alakoskodó, genre alakokat felvonultató szokásai közül ez maradt fenn napjainkig is, s mindmáig évenként megrendezésre kerül. Meglehetősen teljesnek, egésznek nevezhető a szokáskör, hisz egy falusi lakodalmas menethez hasonlóan szinte az egész közösséget megmozgatja nemtől és kortól eltekintve, s aki feladattal bír, annak felelőssége sem kicsi. A közösség összefogása ilyenkor példaértékű. Ápolása tudatosítja bennük, hogy ez egy olyan örökség, amely gondozása felelősségteljes: tisztelgés a felmenők előtt, kik a nehéz időszakokban is továbbörökítették azt; elismerés a néprajzkutatóknak, kik lejegyezték (Bakó Ferenc, Paládi-Kovács Attila), s munkájukkal ma támaszt nyújtanak; és figyelmeztetés hogy hasonló formában a közösség kötelessége továbbadni a fiatalabbaknak, hogy a jövőben is láthassuk még. Mindezek felett egy olyan kulturális jelenség gondozásáról beszélhetünk, mely más hasonló közösségeknek, csoportoknak is példát, mintát, erőt adhat.

4. Megőrzéssel kapcsolatos intézkedések

4.a Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az örökség-elem megőrzésére

A remélés szokását a szakirodalom a keleti-palócok farsangvégi kerüléses, alakoskodó szokáscsoportjához sorolja, amely során a helyiek rossz ruhába öltözve, lármázva vonulnak végig a falu utcáin, táncolnak, énekelnek és adományt gyűjtenek (tojás, liszt, szalonna, hurka, kolbász), melyből később lakomát rendeznek. Ennek egyik különlegesebb formája a számos zsánerfigurát felvonultató remélés, amely szerencsére a többivel ellentétben mind a mai napig, folyamatosan él Novajon. Ujváry Zoltán a szokás határon túli, szlovák párhuzamára is rámutat. Magának a szokásnak eredete ismeretlen, valószínűsíthető 19. századi vagy korábbi megléte. A két világháború alatt elsorvadt, később helyi tanítók élesztették újjá iskolás fiúk részvételével szerényebb formában. Ekkor a legények nem öltöttek magukra különleges szerepeket (menyasszony-vőlegény, köszörűs, cigányasszony), csupán egyszerű, kopottas ruhát vettek magukra, és úgy járták a falu utcáit, bekormozták a lányokat, s cserébe adományt gyűjtöttek, amit este az iskolában megsütve megettek. Az ötvenes években valószínűsíthetően a DIV igazgatója, néprajzkutatója, Bakó Ferenc figyelt fel a szokás különlegességére, s talán neki köszönhetően nyerte vissza hagyományos, lakodalmas menet jellegét. 1964-ben Bakó Ferenc, Paládi-Kovács Attila és Koffán Károly fotósorozatot, sőt filmet is készítettek róla, melyek részben a DIV adattárában fellelhetők, jó forrásként szolgálva a mai szervezőknek. A Magyar néprajz illetve a Heves megye népművészete című kötetekben is fellelhető azok részletes leírása. A közelmúltban a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum is filmre vette az eseményt, melyet a Skanzen novaji portáján meg is tekinthetnek a látogatók.

A hatvanas évek után a remélés nem mindig nyerte el méltó formáját, hisz vagy nem volt, aki a teljesség igényével megszervezte, vagy csak egy ember próbálta azt felkarolni, esetleg nem voltak jelentkező résztvevők, vagy hiányoztak a kellékek. Sajnos az ehhez csatlakozó dokumentációk, fényképek, videók is jobbadon elkallódtak a változó politikai életben. A teljes lakodalmas menet a hatvanas évek után csupán az elmúlt években nyerte vissza eredeti formáját, köszönhetően annak, hogy a falu vezetése felismerte a szokás egyedüli, sajátos jellegét. A formai elemek nagyban támaszkodnak a Magyar néprajzban leírtakra, illetve azokra a fotókra, amelyek a DIV fotótárában, továbbá a falu archív fotógyűjteményében fellelhetők. Ennek elengedhetetlen feltétele volt a múzeum munkatársainak segítő véleményének kikérése, a fotók hozzáférhetővé tétele. Noha a menet megszervezésében az eredeti formai követelmények a mérvadók, életünk változásával számos új elem is helyet kap (pl. modern kiegészítők: munkavédelmi szemüveg, micisapka, csillagszóró, mint szikra a köszörűn). Mindemellett a menet is szervezettebb, előre megtervezett, sőt 2015-ben Novaj Község Önkormányzat Képviselő-testülete anyagi támogatással is segítette, hogy a reméléshez megfelelő pályázati filmanyag készüljön.

Mindemellett a helyi vállalkozók, szervezetek, alapítványok is jelentős támogatást nyújtanak, hisz segítik a menet szervezését, népviseletben fogadják az úton a remélőket, esetleg felszolgálják a vacsorán a tojásrántottát, szalonnát, kolbászt, bort. Ezek a szervezetek a következők: Novaji Hagyományőrző Egyesület, Novaj Faluvédő Egyesület, Novaji

Vendégfogadók Egyesülete, Novaj Hegyközség, Gárdonyi Géza Tagiskola. A Novaji Polgárőr Egyesület pedig a menet zavartalan lefolyását biztosítja.

4.b A megőrzés tervezett lépései

Összességében elmondható, hogy a korábbi, hiányos formájú remélések után az elmúlt években és főként 2015-ben a szokás visszanyerte teljesebb, nagyobb formáját. Ez köszönhető szinte az egész lakosságnak, s természetesen azoknak a kulcsembereknek, akik megszervezték, előkészítették azt. 2015-től a helyi önkormányzat is nagyobb hangsúlyt fektet a remélés lebonyolítására. Elmondható, hogy előtte megbeszélést hívnak össze, ahol a főbb szervezők kiosztják a szerepeket, feladatokat, a polgármester értékeli az elmúlt év gyengeségeit, s meghallgatják a helyi szervezetek véleményét is. A népszerűsítés érdekében plakát, szórólap is készül a rendezvényről melyek a falu forgalmasabb pontjain kifüggesztésre kerülnek, sőt a helyi és regionális televízióban is látható a meghívó, hogy elsődlegesen minél több novaji lakost megmozgasson az esemény, esetleg más településekről is vonzza az érdeklődőket. A képviselő-testület anyagi támogatással járul hozzá a rendezvényhez. Az iskola udvarán hagyományos disznóvágás zajlik a reméléssel párhuzamosan, ám ennek főként a helyi lakosság igényeit kiszolgáló. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a nap kulcseménye ennek ellenére a remélés maradt, és az azt lezáró vacsora, bál. Idegen árusok, büfések a rendezvényen nem vehetnek részt: kizárólag a falu lakossága érintett. Az önkormányzat a szokáskörből nem szeretne nagyobb turisztikai vonzóerőt kialakítani. Ennek érdekében írásos formába foglalta annak védelmének fontosságát, és létrehozott egy három fős Helyi Értéktár Bizottságot, amelynek feladatai között a remélés átfogó szervezése, ápolása is áll. A lakosság szóbeli meghallgatása, véleménynyilvánítása a sikeres fennmaradás kulcsa.

Sajnos, mint mindenhez, ehhez az eseményhez is kell némi anyagi forrás, ehhez pályáznia kellene az önkormányzatnak.

Noha a remélés megszervezése jelenleg jó kezekben van, félő, hogy az idő múlásával, a fő szervező emberek eltűnésével elveszhet, sérülhet, ami eddig létrejött. Fontos lenne, hogy a falu rendelkezzen egy központi gyűjteménnyel és az ehhez tartozó tárolóhellyel, hogy az olyan tárgyak, amelyeket évről-évre használnak, s gyakorlatilag már köztulajdonban vannak, ne tűnjenek el. Jelenlegi tárolóhelyük az egyik főszervező használaton kívüli hűtőládája. Ebben a formában azonban nagyon nehéz nyomon követni, hogy ki, milyen kelléket, mikor visz el, és esetleg mikor hoz vissza. Egy esetleges remélés kelléktár létrehozása, ahol a jelmezek leltározva, megfelelően tárolva lennének, nagyban segítené ezt a problémát. Ennek megfelelő helye és formája még megoldatlan. Fontos lenne, hogy a már meglévő dokumentumok: feljegyzések, képek, videók is egy helyen, összegyűjve elérhetőek lennének. Tervezett a jobb képekből egy fotóalbum, esetleg kiállítás megrendezése is. Érdemes lenne évről-évre a remélésről konkrét feljegyzést készíteni: kik voltak a remélők, milyen szerepet töltöttek be, mely háznál kik, hogyan fogadták őket stb, hisz most csak kallódik a remélők névsora egy-egy papírlapon. Ha pontosabb dokumentáció készülne, akkor nyomomonkövethetőbb lenne a szervezés.

2015-ben a remélés után egy utólagos videó-fotónézést rendeztek, hisz a közösségnek jól esik, ha együtt látják, érzékelik a tapasztaltakat. Ezt továbbra is hagyomány jelleggel folytatni szeretnék.

Tervben áll egy olyan rövidebb kiadványt létrehozása, amely vázlatosan mutatná be a falu főbb nevezetességeit, többek között a farsangi remélést is, emellett egy átfogó monográfia is folyamatban van, ahol természetesen a remélés leírása is nagyobb teret kap a néprajzi összefoglaláson belül.

A falu lakossága szeretné, ha készülne egy olyan film, amely rövid formában bemutatná a szokást, és elérhetővé válna az érdeklődők számára.

A helyi óvodásokkal, iskolásokkal is jó lenne megismertetni a szokás lényegét: a helyi tanterv része, irodalom- vagy történelemóra anyaga lehetne a téma, sőt egy rajzpályázat is érdekes ötletet szülhetne, vagy akár bábokat, babákat is lehetne készíteni az adott öltözettel. Nemcsak a helyi, távolabbi oktatási intézményeket is meg lehet keresni ezzel a témával. A 2016-os esztendőben egy egri, egyházi általános iskola illesztette farsangi, népi hagyományai

közé a remélést, bár kissé leegyszerűsített, kisebb korosztály által is kivitelezhető formában, melynek remélhetően folytatása is lesz az intézményben, sőt, akár más iskolák is felfigyelhetnek a szokás értékes, szórakoztató tulajdonságaira.

Megoldható lenne, hogy az idősebb és a fiatal generációk találkozzanak, s esetlegesen a remélésről véleményeket cseréljenek, az idősebbek mesélhetnének a fiatalabbaknak, hogy régen hogyan zajlott a remélés, esetleg közösen maskarát is készíthetnének.

Elengedhetetlen lenne, hogy a szokást lejegyző, dokumentáló kutatókról megemlékezzenek, lehetne ez kiadvány, előadás formájában is. Bakó Ferenc sajnos már nem lehet közöttünk, de még ma is ámulatba ejtő tevékenységének sokrétűsége, alapossága. Érdeemes lenne munkásságát a környékbeli iskolákban tanítani.

Mindemellett a Dobó István Vármúzeum felkérte a falu lakosságát hogy biztosítson számára néhány jelmezt, ha lehet olyat, amely már szerepelt az eseményen. Ezek a darabok később akár kiállításon is szerepelhetnének. 2016-ban három jelmezt adományozott a falu, s remélhetőleg ez a gyűjtemény a jövőben még bővülni fog. A novajiaknak ez nem jelent különösebb problémát, hisz sok az ügyes, ötletes ember, aki pótolja a hiányzó darabot.

Egy remélés-kiállítás természetesen a faluban is rangos helyet foglalna el, bármely ide látogató megtekinthetné. Ha a jelmezek elkészítése nem is, de kiállítótér kijelölése, berendezése, ápolása jelenleg nehézséget okozna.

4.c A megőrzést veszélyeztető, akadályozó tényezők, a közösségi védőintézkedések korlátai

A megőrzést veszélyeztető, akadályozó tényezők közül talán azt lehetne megemlíteni, hogy ma a menetet szervezők jobbadon idősebb asszonyok, emberek, akik rövid időn belül a szervezés nehéz, fárasztó feladatait leteszik vállukról. Ahogy más tipikus magyar községben, úgy Novajon is jellemző a faluból való elvándorlás siker, karrier, családalapítás reményében. Tehát, akik gyermekkoruktól ismerik a remélést, szerepelnek is akár benne, sokszor egy idő után eltűnnek a községből. Szerencsére vannak a betelepülők között jócskán, akik szívesen szerepelnek, vesznek részt, ám őket alaposan tájékoztatni, irányítani kell. Remélhetőleg mindig lesz egy olyan központi ember, aki jól összefogja a szervezés szálait, s ezen problémákat megoldja.

Másik veszélyeztető tényező lehet a szokás turisztikai attrakcióvá válása. A tudatos szervezés ennek is elejét veheti.

4.d A jelölő fél, esetenként az érintett önkormányzatok, valamint a közösségek, csoportok és egyének elkötelezettségének mértéke és megnyilvánulási formái

Novaj község lakosságának mondhatni apraja-nagyja már jóval a remélés előtt készül a szokás tiszteletben tartására, megrendezésére, sikeres lebonyolítására. Első helyen emelhető ki Novaj Község Önkormányzata, amely nemcsak anyagi forrással támogatja az esemény megrendezését évről-évre, hanem hosszú távú tervei között szerepel a szokás védelem alá vonása, megőrzése.

Juhász Józsefné Piroska a menet megszervezésének, a jelmezek jelenlegi tárolásának, számon tartásának nélkülözhetetlen kulcsfigurája. Jelenléte, tevékenysége azért is fontos, mert a falu lakosságát jól ismeri, tanácsokkal szolgál a fiatalabbak körében. Lánykorában ő is szerepelt azon a fotósorozaton, melyet Bakó Ferenc készített a '60-as években, tehát ő személyesen is kötődik emlékeivel a reméléshez. A Novaj Faluvédő Egyesület már évtizedek óta gyűjti azokat a régi fotókat, melyeken Novaj jeles eseményei szerepelnek. Ezen gyűjtemény részét képezik a remélésről készült felvételek, melyek jelenleg a faluház kiállítási anyagában szerepelnek. Az egyesület az esemény lebonyolítását is támogatja mind anyagi forrásokkal, mind önkéntes munkával. A másik fontos szervezet a folyamatban a Novaji Hagyományörző Egyesület, azaz az asszonykórus (vezetője Dr. Darvainé Dr. Kádár Katalin), amely tagjai a remélőket fogadó lányok, asszonyok seregét a helyi népviselet viselésével színesíti. Emellett süteményt, fánkot készítenek, melyet remélők és kíváncsiskodók között osztanak szét.

A menetet kísérő rezesbanda egy-két kivétellel szintén novaji zenészekből áll, kik egész évben gyakorolnak, hogy a felvonuláson minden gördülékenyen menjen.

A remélésen részt vesznek a valamilyen felajánlást tevő helyi vállalkozók is, mint például Sipos János vagy Dobó Szilárd, aki hintóját, fogatát biztosítja az adományok gyűjtésére. Természetesen megemlítendő a Novaji Hegyközség támogatása is, hisz a falu alapvető megélhetési forrása a szőlőtermesztés és feldolgozás.

Az elmúlt esztendőben a remélés iránt érdeklődők száma egyre nagyobb és nagyobb. Számos vendég érkezik a sok látogatót vonzó Eger városából, de családok is kilátogatnak a környékről, hogy figyelemmel kísérjék az eseményt. A megfelelő irányítást, az autók parkolását, a remélő menet zavartalanságát a Novaji Polgárőr Egyesület végzi önkéntes helyiek segítségével. Mindezek felett a körzeti, helyi, megbízott rendőr is szolgál.

A remélés nem létezne azok nélkül az önkéntesek nélkül, akiknek alakjuk szinte eltűnik a nap forгатagában. Pedig sokuk maskarát, kiegészítő eszközt készít, süteményt süt, felszolgál az estebéden a helyi iskolában vagy éppen a napot lezáró bálon tölt be fontos szerepet (mint például az esti mulatságnak helyet adó kultúrotthont feldíszítő Gálné Paróczai Éva tanárnő).

A menetet számos önkéntes és elkötelezett fotós, rádiós, televíziós kíséri. Az általuk készített felvételeket a szervezők igyekeznek évről-évre összegyűjteni, hogy rendelkezzen a falu egy remélés adattárral, mely esetleg a jövőben értékékként szolgálhat a falu lakosságának. Ezt a gyűjteményt igyekeznek hasonló céllal a helyi múzeumnak (DIV) továbbítani. A 2015-ben készített, ezen pályázat részét képező filmanyag szintén hasonló értékkel bír.

Összességében elmondható, hogy Novaj teljes lakossága, valamennyi szervezete felelősségteljesen vesz részt a remélés megrendezésében, készül rá évről-évre, örzi értékeit és átadja az ifjabb generációknak. Nemcsak a környékbeliek érdeklődését vívja ki, hanem néprajzkutatók (Bakó Ferenc, Paládi-Kovács Attila, Ujváry Zoltán, Császi Irén, Zábrátzky Éva, Nagyné Dr. Batári Zsuzsanna), fotósok filmesek figyelmét is. A fokozott érdeklődés mind a falubeliek, mind a szűkebb és tágabb környezetben belül talán nem engedi a jövőben, hogy a szokás elsorvadjon, feledésbe merüljön.

A jelöléssel kapcsolatos adatok

5. a A közösségek, csoportok, egyének részvétele a jelölésben és hozzájárulása a felterjesztéshez

A jelöléshez hozzájárulók:

-Novaj Község Önkormányzata és Képviselő Testülete, mely anyagi támogatással segíti a remélés megszervezését évről-évre, emellett a felterjesztéshez szükséges film elkészítését finanszírozta.

-a Dobó István Vármúzeum munkatársai segítettek Bakó Ferenc által lejegyzett szöveges anyag és a Paládi-Kovács Attilával közösen készített fotók felhasználhatóságában.

-Bimbó Zoltán és Szerencsi Gábor, akik profi minőségű fotókat készítettek és bocsájtottak felhasználásra.

-az egri Eszterházy Károly Főiskola Médiainformatikai Intézet Kulturális Örökség és Művelődéstörténeti Tanszék munkatársai, Dr. Verók Attila és Dr. Veres Gábor, akik szakmai tanácsokkal segítettek a pályázati anyag elkészítését.

-Novaj egész lakossága, különösen akik a remélésben is részt vettek, kiemelve azokat a riportalanyokat, kik a felterjesztéshez szükséges filmekben is szerepelnek.

A remélés hagyományának felterjesztése a Szellemi Kulturális Örökség nemzeti jegyzékére már egy pár évvel ezelőtt megfogalmazódott a DIV munkatársa, Császi Irén néprajzkutató-muzeológusban. Az elképzelés azonban sokáig csak érlelődött, hisz egy ilyen meglehetősen összetett pályázathoz sokoldalúan, körültekintően kell hozzálátni. Másrészt az elmúlt években a remélés gyakran csak hiányos, szerényebb formában került megrendezésre, tehát ezen is javítani kellett. A teljes menet rekonstruálásában Bakó Ferenc, Paládi-Kovács Attila leírásai voltak mérvadóak. Az előterjesztést azért is tartják fontosnak a helyiek, mert azok az idősebb emberek, kik maguk is megélték a hajdani, teljes formáját megmutató remélést lassan megöregszenek, eltűnnek, tehát most még személyes élménnyel tudnak szolgálni a fiatalabb korosztály számára.

A remélés mindamelllett talán a falu egyik legjelentősebb kulturális eseménye, melyre már hónapokkal előtte készülnek; közösségépítő és formáló esemény.

Remélhetőleg egyre több fiatal is felfigyel a hagyomány szépségére, és tisztelettel ápolja, esetleg adja tovább az elkövetkezendő nemzedéknek, hisz a jövő kulcsa az ő kezükben van. Ebben a helyi iskola nevelő szerepének is kulcsfontosságú a szerepe.

5.b Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezés

Novaj egész lakossága egy közösségi fórum alkalmával szóban tájékoztatást kapott a remélésnek a Szellemi Kulturális Örökség nemzeti jegyzékére való felterjesztési szándékáról, és erről szabad akaratából írásban is megerősítést adott.

5.c Az örökséghez való hozzáférés szabályainak alkalmazásáról szóló nyilatkozat

A novaji remélés esetében ilyen nem létezik.

6. Dokumentáció

-Fényképek (archív és közelmúltbeli) 36 db

-Film (szerkesztett 10 perc)

-Térkép (3db)

6.b Szerzői jogokról való lemondás

-Dobó István Vármúzeum, Eger, fotók

-Bimbó Zoltán, Eger, fotók

-Szerencsi Gábor, Eger, fotók

-Juhász Józsefné, fotók

-Novaj Község Önkormányzata, fotók

6.c További források listája

BAKÓ Ferenc

Néprajzi gyűjtések. Dobó István Vármúzeum Egri Néprajzi Adattár

1977 Bükki barlanglakások. Borsodi kismonográfiák 3. Herman Ottó Múzeum kiadványa. Miskolc

CSÁSZI Irén szerk.

2010 „Ki játszik ilyet?” Játékhagyomány és játékdívat. Eger. 12-13.

2005 A népszokások tárgyai. In Heves megye népművészete. Heves Megyei Múzeumi Szervezet. Eger. 500-501.

FAJCSÁK Attila

1991-1992 A szüret kezdetéhez és befejezéséhez kapcsolódó szokások, hiedelmek. In Agria. XII. 444.

GULYÁS Éva - SZABÓ László

1989 Jeles napok. In: Palócok IV. Eger. 363.

K.J.

2005 Télűző remélés. In Heves Megyei Hírlap. XVI. 3. Eger. 2.

LIBICZEI Gabriella

1955 „Remélés” Novajon. In Népújság. XI. 17. Eger. 4.

ORTUTAY Gyula szerk.

1977 Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó. Budapest

ÖTVÖS Imre

2002 Remélhetünk. In Heves Megyei Hírlap. XIII. 39. Eger. 8.

PALÁDI-KOVÁCS Attila szerk.

Magyar néprajz IV, Akadémiai Kiadó, Budapest.

1968 Farsangi „remélés” Eger vidékén. Ethn. LXXIX. 2. Budapest, 241-252.

1986 Remélés Eger vidékén. In Népújság. XXXVII. 51. Eger. 8.

SCHWALM Edit

1973 Nagyböjti táplálkozás Észak-Heves megye palóc falvaiban. In Agria. X. Eger. 305-306.

SZABÓ Péter

1984 A „remélők” faluja. In Népújság. XXXV.12. Eger. 5.

UJVÁRY Zoltán

1990 Folklor írások. Borsodi Kismonográfiák 34. Herman Ottó Múzeum kiadványa. Miskolc. 93-95.

2007 Kultusz, színjáték, hiedelem. Herman Ottó Múzeum kiadványa. Miskolc. 226.

Kelt: Novaj, 2016. március 15.

Dobó Veronika
etnográfus, középiskolai tanár

Dr. Darvainé Dr. Kádár Katalin
polgármester